

Romeo & Julia

Ett av världsdramatikens stora tragedier; Shakespeares *Romeo & Julia* har i Baz Luhrmanns regi fått en modern filmisk form. Men Shakespeares glimrande blankvers har behållits intakt. Är detta ett sätt att locka ungdomen till våra tidlösa klassiker?

**Åldersrekommendation:
högstadiet / gymnasiet**

En filmhandledning av
Clas Österholm

William Shakespeares välkända drama om kärleksparet Romeo och Julia har i regissören Baz Luhrmanns regi givits en modern filmisk form. Handlingen utspelar sig i den tänkta staden Verona Beach, i skuggan av ett blodigt gangsterkrig mellan de båda rivaliserande släkterna Montague och Capulet. Miljöerna och kläderna är helt moderna. Shakespeares blankvers har dock behållits, men framförs i filmen med amerikansk accent. Resultatet är en stiliserad romantisk actionmelodram med universella och tidlösa frågor om kärlek i fokus.

Filmens handling

Filmen inleds med att en kvinnlig nyhetsuppläsare i en TV-ruta läser dramats prolog, som vore det ett nyhetsinslag. Uppläsningen beledsagas av dokumentärt skakiga och sudriga bilder från en stad märkt av upplopp och kravaller.

*“Two households, both alike in dignity,
In fair Verona, where we lay our scene,
From ancient grudge break new mutiny,*

Leonardo DiCaprio i rollen som Romeo. Ung och passionerad i sin kärlek till Julia.

Where civil blood makes civil hands unclean.

From forth the fatal loins of these two foes

A pair of star-cross'd lovers take their lives;

Whose misadventur'd piteous overthrows

Do with their death bury their parents' strife.

The fearful passage of their death-mark'd love,

And the continuance of their parents' rage,

Which but their children's end naught could remove,

Is now the two hours' traffic of our stage;

The which, if you with patient ears attend,

What here shall miss our toil shall strive to mend.”

Staden Verona Beach, på den amerikanska östkusten, präglas av en släktfejld mellan familjerna Montague och Capulet. Ständigt uppstår bråk mellan familjernas hetlevrade ungdomar och de gäng de bildat. Handlingen inleds med att de båda gängen av en slump konfronter

ras på en bensinmack. Polisen hinner i sista stund förhindra en blodig uppgörelse mellan gängmedlemmarna Benvolio och Tybalt.

Romeo, son till Montagues överhuvud, deltar inte i striden utan vandrar omkring i kärleksgrubblrier. Hans vänner försöker muntra upp honom och tillsammans beger de sig till en stor fest hos den rivaliserande familjen Capulet. Där möter Romeo familjen Capulets dotter, Julia, och kärlek uppstår. Ingen av dem känner dock till varandras bakgrund. Snart uppdragas dock sanningen. Efter ett möte i natten bestämmer de sig för att gifta sig och därmed trotsa familjernas oskrivna lagar. De vigs av Romeos bikt-fader, fader Laurence, som i giftermålet ser ett slut på stadens långa period av ofred.

Senare uppstår tumult mellan ungdomsgängen då Romeo vägrar utmana Tybalt, grevinnan Capulets systerson, i en duell. I sammandrabbningen dödar Tybalt istället Romeos nära vän, Mercutio. Uppriven och hämndlysten dödar Romeo i sin tur Tybalt. Som straff förvisar polisen Romeo från staden.

Samtidigt bestämmer Julias far att

hon ska gifta sig med en ung känd advokat i karriären, Paris. En desperat Julia vägrar till en början men då hon stöts bort av sina föräldrar godtar hon skenbart deras önskemål. Hon beger sig i hemlighet till fader Laurence för att få hjälp. Fader Laurence ger Julia ett gift som får henne att på bröllopsdagens morgon verka död. När giftet slutat verka skall hon dock åter vakna och återförenas med Romeo.

Fader Laurence avser meddela Romeo sin plan, men på grund av olyckliga omständigheter får Romeo aldrig veta hur det ligger till utan nås istället av beskedet om Julias död. Romeo återvänder till staden för att återförenas med Julia på hennes dödsbädd och där ta ett dödligt gift. Precis när han svalt de dödliga dropparna vaknar Julia. Hon ser sin älskade dö och i förtvivlan griper hon Romeos pistol och tar sitt liv. Genom denna tragiska händelse skapas fred mellan familjerna Capulet och Montague.

Filmen avslutas med den kvinnliga nyhetsuppläsaren i en TV-ruta som förmedlar dramats epilög:

*"A glooming peace this morning
The sun for sorrow will not show his
head:*

*Go hence, to have more talk of these
sad things;*

*Some shall be pardon'd and some
punished:*

*For never was a story of more woe
Than this of Juliet and her Romeo."*

Före filmvisningen

Dialogen i filmen *Romeo & Julia* följer förhållandevis troget Shakespeares originaldialog. Förbered gärna filmvisningen genom att tillsammans med eleverna studera ett avsnitt ur Shakespeares pjäs *Romeo & Julia*. Det kan vara intressant att konstatera att det är just denna text som legat till grund för den filmversion som nu är aktuell.

Kärleken

Romeo & Julia är en historia om den unga kärlekens skönhet och styrka men även en berättelse om dess tragiska flyktighet. Romeo och Julias kärlek är baserad på en naturlig intuition om vad som är rätt – det

unga paret kastar sig vind för våg in i passionens virvelvindar och ser sin kärlek som något som står över föräldrarnas högmod och egoism. Det finns en stark lockelse i dramat och dess tematik, och Shakespeares figurer har fått stå som symbol för den trotsande och ovillkorliga kärleken under flera århundraden.

Psykologen och kulturfilosofen Erich Fromm beskriver och diskuterar kärleken i dess olika former i sin bok "Kärlekens konst". Han motsätter sig den vedertagna attityden att kärleken är en slumpartad upplevelse, något man råkar ut för om lyckan är god. Enligt Fromm kräver kärleken istället ansträngning och kunskap. Historiskt sett betraktades inte kärleken som livets stora och avgörande händelse. Kärlek och äktenskapet var tvärtom en rent affärsmässig uppgörelse mellan respektive familjer. Kärleken antogs helt enkelt börja där förhandlingarna slutade.

Det är under 1900-talet som den romantiska synen på kärlek slagit igenom i den västerländska världen. Fromm menar att detta medfört en ökad frihet, men samtidigt en orientering mot kärlekens "objekt" på bekostnad av kärlekens "funktion". I vad han kallar den moderna marknadsanpassade kulturen finns en stark köplust, vilket även överförs på relationer mellan människor. Den eftertraktade trofén för mannen blir den tilldragande kvinnan, och tvärtom. Vad som är tilldragande beror på vad som för ögonblicket är modernt, det viktiga är att det har högt värde på en prestigemarknad. "Två personer förälskar sig sålunda i varandra när de känner med sig att detta är det bästa fynd de kan göra på marknaden i anseende till sitt eget begränsade bytesvärde." Fromm anser alltså att kärleken måste vara ett sätt att förhålla sig till världen och till medmänniskorna, något som vi måste tillägna oss.

Romeo och Julia kan ses som en provkarta på olika attityder till kärlek. Filmen redovisar en handfull exempel. Romeos inledande höviska kärlek med dess blekhet, suckar och tårar sopas undan av den fysiska och sensuella åtrå han finner tillsammans med Julia. Amman är mer burdus i sitt förhållande till det manliga släk-

tet. Julias föräldrar däremot ser fenomenet mer som en strikt affärsmässig uppgörelse, som en god investering för framtiden. Romeos vän Mercutio i sin tur är mer frivol.

★ *Att bli förälskad är ett sorts risktagande – vi tar steget ut till något större, men samtidigt något okänt, vi förlora kontrollen över vårt handlande. Även förälskelsen mellan Romeo och Julia är irrationell, men kan man känna igen sig i, eller förstå, deras gränslösa kärlek och deras sätt att offra familj och trygghet?*

★ *Varför blir vi förälskade? Vad reagerar vi på när vi möter en partner?*

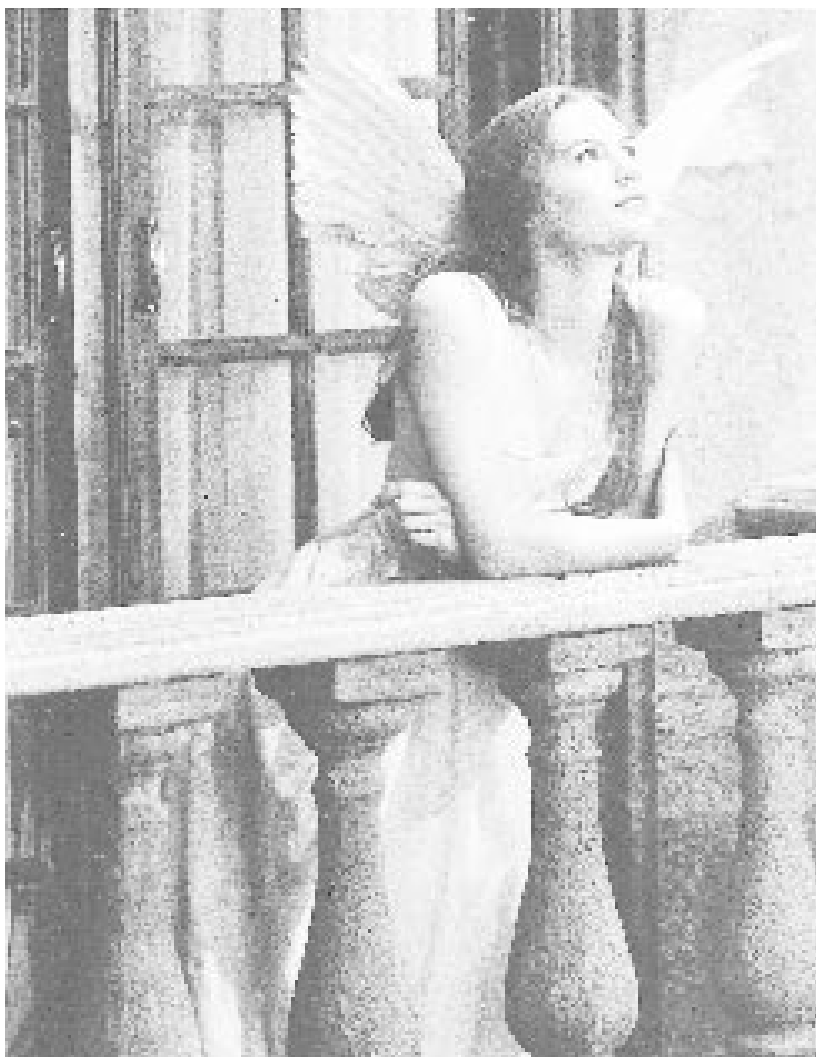
Resonera om vilka egenskaper som ligger högst i kurs på dagens äktenskapsmarknad: utseende, attityd, pengar, makt, ett bra jobb? Existerar denna s.k. "marknad" överhuvud taget? Vad spelar kompisarnas åsikter och gruppsympati för roll? Kan man förneka en förälskelse bara för att ens vänner av olika orsaker motsätter sig att man blir tillsammans med någon?

★ *Fundera över varför berättelser om kärlek så ofta står i centrum i de moderna mediernas utbud. Varifrån hämtar vi våra föreställningar om vad kärlek är? Vilken roll spelar filmer, TV-program, böcker, tidningar och reklam? Fundera över om killar och tjejer hämtar kunskap från olika håll och vad det i så fall betyder när en kille och en tjej inleder ett förhållande?*

Karaktärerna

Julia är mycket ung, endast 14 år gammal men ändå anses hon mogen för giftermål. Hon är stark och drivande, en för dagens mått mätt modern ung kvinna som vet vad hon vill. Hon är fast besluten att få sin vilja igenom. Hennes beslut att gifta sig med Romeo medför att hon trotsar sina föräldrar och är villig att ta konsekvenserna av detta.

Romeo är när vi möter honom första gången en tragisk figur helt i händerna på den höviska kärleken; deprimerad, uppgiven och utan handlingskraft. När han sedan träffar Julia förändras han och tycks återfå initiativförmåga och egen

Claire Danes i rollen som den ljuva Julia.

vilja. Han är den i bland familjerna som motsätter sig stridigheterna, men Romeo begär trots detta det grövsta av brott då han i vredesmod dödar Tybalt, efter att denne mördat hans kamrat Mercutio.

Mercutio är en snacksalig cyniker, som på sitt burdusa sätt driver på handlingen. När vi möter honom första gången är han klädd i kortkort silvertkjol och blond peruk. Han lever sig in i monologen om Queen Mab – den okynniga lilla älvan som ger de sovande drömmar – som om han befunne sig i en droghallucination; han är en svart dragqueen som håller hov på maskeraifesten med ett ambivalent förhållande till Romeo. Vid sin död svär han en förbannelse över de både släkterna och han tycks även ha övernaturliga krafter: han frammanar fyrverkerier på himlen och hans besvärjelser skapar oväder.

★ *Är Romeos och Julias handlande modigt, naivt eller dumdrigt? Kan man säga att de båda utvecklar en sorts beslutsamhet under dramats gång genom att trotsa omvärldens reaktioner? Är deras handlande realistiskt?*

★ *Personerna karakteriseras på ett tydligt sätt genom sina kläder. Jämför t ex hur de båda rivaliserande gängen är klädda? Vad symboliserar ont och gott när det gäller färger? Vad har Julia för färg på sina kläder?*

★ *Personligheterna accentueras ännu tydligare på maskeraifesten hos familjen Capulet, där kostymerna speglar personligheterna: Varför har Romeo en riddarutrustning och Julia en änglaskrud? Varför är Julias mor utklädd till Cleopatra och hennes far till en romersk härskare? Och vem har Tybalt haft som förebild vid sitt kostymval?*

“A pair of star-crossed lovers” – i händerna på ödet

Historien om Romeo och Julia handlar om två skuldlösa människor som faller offer för flera olyckliga yttre omständigheter: familjerna är dödsfiender; mot sin vilja dras Romeo in i striden som medför att han förvisas från staden; det är slumpen som gör att han inte får fader Laurences meddelande och hade Julia vaknat ett ögonblick tidigare, hade katastrofen aldrig inträffat. De är i händerna på ödet eller som det uttrycks i prologen, styrda av stjärnornas ogynnsamma position – Romeo och Julia är ”a pair of star-crossed lovers”.

★ *Diskutera kring frågor om ödet kontra våra egna möjligheter att påverka och styra våra liv. Tolkningsen om att Romeo och Julias liv styrs av ödet kanske är helt fel. Kunde de själva ha påverkat händelseförloppet?*

En tidlös historia

Historien om det tragiska kärleksparet Romeo och Julia var välkänd och omtyckt i olika versioner redan i slutet av 1400-talet i Italien och Frankrike. 1562, två år före Shakespeares födelse, utgavs den första versionen på engelska. När Shakespeare kring år 1595 tog sig an verket behöll han grundhistorien men gjorde vissa ändringar. Han komprimerade händelseförloppet till att enbart omfatta några få dagar. Han lättade upp språket och gav därmed dramat sin realism. Karaktären Mercutio är också tilldiktad av Shakespeare.

Trots sin aktningvärda ålder engagerar fortfarande dramat en publik. Men det är inte enbart Romeo och Julia av Shakespeares dramer som lever ett vitalt liv och bär på en aktualitet som tycks odödlig. Många av hans verk återkommer ständigt på våra teatrar och biografier. Den naturliga frågan blir då; vad är det hos Shakespeare som är universellt och som lockar och berör dagens människor? Ett svar kan vara hans skarpa karaktärsteckningar. Det är människor med fel och brister, oberoende av börd, som framträder framför oss. Detta underlättar naturligtvis vår identifikation. Dels behandlas universella känslor som

aldrig tycks gå ur tiden, såsom kärlek, hat, ondska, avund och människans oförtrutna vilja till makt. Berättelsen om Romeo och Julia bygger även på en rad motsättningar som fungerar som dramatiskt bränsle: ont står mot gott, kärlek mot hat, ungdomar mot oförstående vuxna, samt lycka mot sorg.

Shakespeare tar ofta också tydligt parti för de unga, gentemot en förtryckande vuxenvärld – vilket är mycket tydligt i *Romeo och Julia*. En ung publik kan därmed lätt ta till sig historien.

★ *Diskutera hur det är idag med föräldrars inblandning när det gäller förhållanden eller val av kompisar. Ytterligare en aspekt på detta är att vi dag lever i ett mångkulturellt samhälle där relationen mellan föräldrar och ungdomar i invandrarfamiljer ytterligare tillspetsas i och med mötet med en ny kultur.*

Att uppdatera Shakespeare

Shakespeares skrev sina verk för att tilltala både hög och låg i det dåtida England och dramerna innehåller de dramatiska ingredienser dagens populärfilm laborerar med: spänning, våld, kärlek och sex. När Shakespeare skrev *Romeo och Julia* i ett protestantiskt England ansågs det katolska Verona farligt och mystiskt, och han hade förövrigt aldrig själv besökt Italien, därav blandningen av kulturer vilket filmatiseringen tagit vara på.

Filmen utspelas i en fiktiv amerikansk stad, i en obestämbar men modern tid. Det är en het och våldsam, katolsk miljö med latinska influenser. Luften dallrar av sexualitet och mysticism, det är både exotiskt lockande och farligt och det mesta tycks kretsa kring kärlek, t ex proklamerar Coca Cola-liknande reklamskyltar "L'amour". Men dialogen ger även historien ett protestantiskt drag av en stel och borgerlig social gemenskap. Mötesplatsen för ungdomsgången är inte längre torget utan bensinmacken, biljardhallen och barerna på stranden.

Miljöerna är fyllda av religiösa och kulturella ikoner och symboler som

blandas med olika delar av det sena 1900-talets kultur. Filmmusiken är modern och "rätt". Bilarna och vapnen, liksom till viss del även kläder, är stiliserade och specialdesignade och ger en prägel av modernitet, men samtidigt en känsla av en tidlös fiktiv värld.

Vapnen exponeras ofta i bild. De är vackert och omsorgsfullt utsmyckade och välvärdade och anspelar tydligt på 1500-talets värjor. Vapen bärs öppet och är en del av en kulturell vardag. Notera hur de talar om sina skjutvapen som "swords". Fungerar det?

Religion, i synnerhet dess symboler, är centralt i filmen och Madonnan i olika former återkommer ständigt i bild. Paret Romeo och Julia kan även de tolkas som en religiös symbol, en dubbel kristusgestalt; tack vare deras lidande och död återförenas folket i Verona Beach.

Teaterscenen, där bl a Tybalt mördar Mercutio, väcker också olika tolkningsmöjligheter. Teatern är förfallen och det var länge sedan det framfördes något på den nu slitna scenen.

★ *Är det en vink från en modern tid till en gammal föräldrad teatertradition, eller en påminnelse om verkets ursprung och att det fortfarande handlar om teater och fiktion, men nu i modern form?*

Dialogen är framförd på blankvers och kan möjligen vara lite svår att ta till sig till en början, men samtidigt, i och med den amerikanska accenten förmedlar kanske versen åt dialogen en känsla av "gängslang"?

★ *Valet av att behålla blankversen kan diskuteras i klassen. Hur uppfattas språket och dialogen? Vilka är reaktionerna på mötet/krocken mellan en mycket "trendig" och spektakulär ungdomsfilm med en dialog från 1500-talet?*

Filmens form

Under anslaget presenteras karaktärerna på ett sätt värdig en bättre TV-serie, där namn och personer i ett högt uppdrivet tempo tydligt etableras med frysta bilder och namnskyltar. Redan här i en sorts visualisering av prologen redogörs för konflikten

och karaktärernas roller. Inledningen är naturligtvis också ett effektivt sätt att redan från början undanröja alla misstankar om ett "traditionellt" och "svåråtkomligt" Shakespeare-drama. Vi känner direkt igen oss i denna typ av anslag. Vilken amerikansk TV-deckare som helst kan stå som modell.

Litteratur:

Fromm, Erich, *Kärlekens konst*. 1956. Natur och Kultur.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Manus: Craig Pearce, Baz Luhrmann
Regi: Baz Luhrmann
Klippning: Jill Bilcock
Foto: Donald M. McAlpine
Originalmusik: Nellee Hooper

I ROLLERNA:

Romeo – Leonardo DiCaprio
Julia – Claire Danes
Tybalt – John Leguizamo
Benvolio – Dash Mihok
Mercutio – Harold Perrineau
Fader Laurence – Pete Postlethwaite

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 120 min
Format: Cinemascope
Ljudsystem: Dolby Stereo
Censur: Från 15 år
Svensk premiär: 21.2.1997

DISTRIBUTION:

20th Century Fox
Nås via Svensk Filmindustri i väntan på eget kontor.